

КРИМІНОЛОГІЯ У НІМЕЧЧИНІ визначається як наука про злочин, що має справу з описом останнього як соціологічного факту, намагаючись пояснити його причини. Наведене поняття містить юридичний словник *Creifelds*, що є літературним стандартом. Розгорнуте визначення поняття та стану **К. у Н.** надається Інститутом іноземного і міжнародного кримінального права товариства ім. М. Планка (м. Фрайбург), який розвиває порівняльну, міждисциплінарну та емпіричну кримінологію злочинності, її контролю та жертви злочину. У 2012 в Інституті прийнято Фрайбургський меморандум 60-ти кримінологів, згідно з яким кримінологія є міжгалузєвою і міжнародною наукою, що виробляє теоретично й емпірично обґрунтовану систему знань про злочинність, злочин, злочинця і потерпілого, а також про різні державні і приватні, неформальні та формальні реакції і форми профілактики. Меморандум констатує, що кримінології у німецьких університетах загрожує скорочення числа кафедр і наукового персоналу, зменшення обсягу спеціалізованих навчальних курсів.

Сучасний рівень розвитку **К. у Н.** формувався під впливом діяльності Центральної кримінологічної установи, першочерговим завданням якої було подолання проблем зазначеної науки 60-х років минулого століття. У 1966 міністри внутрішніх справ Земель ФРН визнали, що кримінологічні дослідження Федерального відомства кримінальної поліції здійснюються за матеріалами, які випадково потрапляють у поле зору, вони є залежними і не репрезентативними. Дослідження університетів (через особливості структури їх побудови та міждисциплінарні розбіжності) не здійснювали необхідного впливу на правозастосування. Внаслідок внутрішніх проблем **К. у Н.** не мала бажаного міжнародного авторитету. Заснована із зазначених причин у 1986 у м. Вісбаден (місцезнаходження Федерального відомства кримінальної поліції) Центральна кримінологічна установа (KrimZ) як незалежне об'єднання була зобов'язана здійснювати на кримінологічній платформі дослідження кримінального правозастосування та документування на території усєї Німе-

ччини. Її дійсними членами стали Федерація і Землі Німеччини, членами-кореспондентами – кілька іноземних дослідницьких установ. Фінансування KrimZ (бюджет у 2014 складав 654236 євро) дотепер здійснюється Федерацією і Землями у формі членських внесків. KrimZ сприяє кримінологічним дослідженням, надає кримінологічну інформацію для потреб науки, законодавства, правосуддя та органів управління, організовує наради фахівців, здійснює власні дослідницькі проекти, обслуговує створений нею літературний банк кримінологічних джерел «KrimLit»; опублікувала 71 том збірника «Кримінологія і практика», останній з яких присвячений поводженню у місцях позбавлення волі.

У Німеччині розвивається кілька течій кримінології, які відрізняє різне бачення поняття, структури і її меж. Представники кримінально-політичної кримінології орієнтовані на практику та об'єднані у «Кримінологічному товаристві» (KrimG). Прихильники критичної кримінології зосереджені у «Товаристві міждисциплінарної наукової кримінології» (GIWK). Перші більше використовують кримінально-правову, психіатричну чи психологічну аргументацію, другі виділяють соціальні, політологічні та історичні аспекти проблеми. Кримінально-політична кримінологія підтримується переважно більшістю юридичних факультетів і трьома дослідницькими установами: Інститутом іноземного і міжнародного кримінального права ім. М. Планка, Кримінологічним інститутом (м. Ганновер, KFN) та Центральною кримінологічною установою (KrimZ, м. Вісбаден). Вона видає щомісячний журнал «Кримінологія та реформа кримінального права». Прихильники критичної К. зосереджені в Інституті кримінологічних соціальних досліджень Гамбургського університету та в університетах Бремена, Ольденбурга, Франкфурта/М., їх друкований орган – щоквартальний «Кримінологічний журнал». Прикладна кримінологія розвивається в університетах міст Майнц та Тюбінген.

Університетську К. у Н. представляють 37 кафедр кримінології юридичних факультетів. Відомчі кримінологічні дослідження здійснюють підрозді-

ли міністерств, відомств, що протидіють злочинності, а також кримінологічні служби Земель. Певний вклад вносять приватні структури, зокрема, Нижнесаксонський дослідницький кримінологічний інститут, що заснований приватними особами у 1979 і має 5 повних робочих місць наукових співробітників.

Підручники «Кримінологія» написані авторами, що належать до тих чи інших течій. Десять з них видавалися 3 і більше разів. «Кримінологія і кримінальна політика» Г.-Д. Швінда (H.-D. Schwind) станом на липень 2016 р. витримала 23 видання. Науковці відзначають консервативність поглядів та наочність підручника, схвалюють введення у текст малюнків та газетних публікацій, а також можливість його розуміння без фахової соціологічної освіти.

«Кримінологія» П.-А. Альбрехта приділяє увагу переважно кримінально-правовим та кримінально-процесуальним аспектам кримінології. У ній на першому місці розташована не злочинність як феномен, а окремі її області і система юстиції. Це книга не про теорію, а про практику злочинності. У підручнику Б.-Д. Маєра (B.-D. Meier) виділяються переважно соціальні аспекти злочинності. Психологічні проблеми кримінології досліджує Р. Егг – у минулому директор Центральної кримінологічної установи.

Основні риси міжнародної кримінології відображає «Міжнародний кримінологічний довідник» за редакцією Г.-Й. Шнайдера, підготовлений П. Фаррінгтоном, Г. Кайзером, Г.-Й. Шнайдером, Х. Курі, Т. Фердінандом, Г.-Й. Альбрехтом, П.-О. Вікстром, Г. Шьох, Д. Долінгом, Р. Еггом та ін. Для неї характерним є переважно німецьке консервативне бачення позицій класичної кримінології, визнання її міждисциплінарною та міжнародною наукою. У довіднику розглянуто рівень, масштаб та форми злочинності, її поширеність, прогноз, реакції на неї. Викладено міжнародні, політичні, суспільні, соціальні і особистісні проблеми, пов'язані зі злочинністю, а також ті із них, що стосуються злочинця і жертви, дітей та юнацтва, насильства та сексу. «Міжнародна кримінологія» як магістерська програма реалізується в Інституті кримінологічних та соціологічних досліджень Гамбургського університету.

У постійній науковій дискусії представники тих чи інших течій пропонують власні шляхи розвитку **К. у Н.** Прихильниця феміністичної кримінології професор М. Фроммель (у 1992–2011 – директор Інституту права санкцій та кримінології в університеті м. Кіль) запевняє, що від критичної кримінології уже нічого не залишилося; її положення вимагають доповнень, оскільки вони здебільшого непереконливі та емпірично спростовні, н-д, теза про селективність застосування права як доказ свавілля владних інстанцій. Професор М. Бок (у 1995–2015 – завідувач кафедри кримінології, ювенальної юстиції і кримінального права у м. Майнц) обґрунтував сумнівність позицій кримінально-політичної кримінології та перспективи розвитку її прикладного напрямку. Професор Ф. Зак (з 1996 – перший соціолог кафедри кримінології у Німеччині, протягом багатьох років очолював Інститут кримінологічних та соціальних досліджень Гамбурзького університету) вважає, що кримінологія має бути «наднормативною» і не виконувати функцій, властивих кримінальному праву. Він не рекомендує українській кримінології досліджувати її біологічні аспекти. Професор (Санкт-Галленський університет, Швейцарія) і перший Президент Європейської асоціації кримінологів (ESC) М. Кіліас вважає, що **К. у Н.** є затеоретизованою та підкреслює практичність швейцарської кримінології.

Німеччина має як теоретично, так і емпірично високорозвинену кримінологічну науку. Дослідження **К. у Н.**, здійснені у НДІ вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса НАПрН України, констатують поступове віддалення її від кримінального права та наближення до соціальних наук.

Лит.: Weber K. Creifelds. Rechtswörterbuch. 22. Auflage. – München, 2017; Sack F. Kriminologie – wohin? Ein Gespräch mit Fritz Sack erschienen in: Kriminologisches Journal. – 2002. – № 34; Feltes T. Hans-Dieter Schwind. Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. 16., neubearbeitete und erweiterte Auflage, Heidelberg, 2006 [Електронний ресурс] Polizei-newsletter. – Режим доступу : <http://www.polizeinewsletter.de/books/Schwind2006.pdf>; Розвиток української і німецької кримінологічної думки // Вісн. нац. акад. прав.

наук України. – 2012. – № 1; Розвиток кримінологічної думки у ФРН і в Україні (за матеріалами досліджень науковців Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України). – К., 2012.

Г. Г. Мошак